

GEDİZ

İÇİNDEKİLER

23 Nisan ve çocuk

Yunt dağında bir hafta

Manisada Folklör

Hammami Zadenin Manisa şiiri

Manisanın bazı adetleri

Manisada Folklör tetkikleri

Manisa Halkevi Edebiyat ve müzik
geceleri

Manisada maarif çalışmaları

Halkevi faaliyeti

Fuat Bayer

M. Çağatay Uluçay

Fehmi Erdoğan

M. Çağatay Uluçay

Kamuran Bulat

Avni Altınır

Naci Tüğen

Cemal Onoğur

Gediz

SAYI: 63

Nisan

1943

Cilt: 6

GEDİZ

Yazı İşleri Direktörü
Çağatay Uluçay

Sayı : 63 Nisan/1943
AYLIK
MANİSA HALKEVİ DERGİSİ

İmtiyaz Sahibi
M. Azmi Önakin

23 NİSAN ve ÇOCUK

Yazan : DR. FUAT BAYER

Bugün en yüksek sevginin mahsulü olan kâinat kıymetinde çocuk ve çocuklarımızın bayramını kutlulamak zevkini tadıyoruz. Bize bu zevki tattıran büyüklerimize şükranlarımızı bağırarak söylerim.

Çocuk mevzuunda söz söyleyen edipler, filezoflar muazzam eserler yazmışlardır.

Şairler: Çocuğu aşkın eseridir derler. Filezoflar aşkı hakiki aşkı yalnız çocuk sevgisi diye kabul etmektedirler.

Bu sevgililer ormanda Allahtan bitme kendi kendine büyüyen emeksiz ağaçlar gibi değidirler.

Bunlar bepinizin, hepimizin bütün meşakkat ve ıztıraplarımıza mal olmuş büyük emeklerin sonucudur. Bunlar bu güzel sevgililer babanın ananın hayatına mal olan yegâne sermayeleridir.

Ya vatanın milletin, devletin hükûmetin nesidir? Göz bebeğidir. Yarının büyükleri, âlimleri dahileri şu bizim küçük sevgililerdir.

Bu gelecek büyükleri hakikaten memlekete vatana fâideli, kafalı vücudu beyni ahlâkı tam olarak yetiştirmek mecburiyetindeyiz.

Biraz önce dediğim gibi ormanda yetişen emeksiz ağaç gibi yetişen çocuktan yarın hayır gelmez.

Onu ormanda yetişen ağaç gibi serbest, kış bahçesinde yetişen turfanda çiçek gibi disiplinli büyütmek lâzımdır.

Doğan çocuk tam bir fidedir. Onu her gün her saat ihtimamla bakmalıyız. Yemesini içmesini daima kontrollu yapmalıyız. Meme çocuğunu müzmin hastalıklara tutulmamasına dikkat etmeliyiz. Artık görenekten kurtulup ta bilginin bize verdiği öğütlere sadık kalalım.

Mektep çağındaki çocuğun hem vücudune, sıhhatına hem de ahlâk bakımından mektepteki öğretmene yardım etmeyi katıyen ihmal etmiyelim. Ahlâklı yetiştirelim. Çocuk önünde yapılması fena olan itiyat-

lârimızı... İçki ve saireyi onların karakterlerinin tahassül edeceği bu zamanda gizli yapalım.

Çocuk dünyanın en akıllı insanı olarak babasını, anasını ve öğretmeni olarak kabul eder. Bu rubî bir haldir. En akıllı insan diye kabul ettiği babasının yaptığı her şey iyi gören çocuk taklit kabiliyeti fazlalığından o da yapmak ister. Bazı babalar biliriz ki çocuklarına bazı fena adetlerini zevk diye telkin ederler.

İlk mektep çağında çocuğu haricî tesirlere alıştırmak mecburiyetindeyiz. Çocuk soğuk da sıcak da hissetmeli ve vücudunu buna uydurmak için frenlemeyi öğrenmelidir.

Çocuk üşümesini ısınmasını ve buna karşı derinin aksülamelini işletmelidir. Bu yaşlarda görünmesi çok olan salgın ateşli bir takım hastalıklara karşı korunmak için baba ve ananın cemiyete yardım etmesi lâzımdır.

Hasta olan çocuğunu kurtarmak iyi etmek için hekimin sözünü, tavsiyelerini tutmalı ve kendi kıymetli yavrusunu da düşünerek hasta çocuğunu tam bir karantinaya koymalıdır.

Boğmaca öksürüğüne tutulan çocuğunu havalansın diye çocuk bahçesine götürmek kadar fena bir şey yoktur. Diğer bulaşıcı salgın hastalıklarla mücadelede cemiyeti yalnız bırakmayalım. Onunla beraber çalışalım. aşı meselelerinde çok ilgili olalım. Büyük fedakârlıkla büyütmede olduğumuz bu sevgili yavrularımızı hasta etmemeğe çalışalım. Çocuklukta alınan hastalıklar büyüklükte büyük tesirler bırakır. Kalbi kara ciğeri böbreği yorar. Ve bu güzel hazineleri bozar. İhmal edilmiş çocuk otuzunda ihtiyarlar, malûl bir hal alır. En az hasta olarak büyüyen çocuk yetiştirmek

gayretini gösterelim. Orta tahsil çağı çocuk için çok tehlikedir. Vücudunda değişen fizyolojik hadiseleri kendisine tehlikeli oluyacak bir hale koymak için mektebin yaptığı telkin ve bilgilere baba ana tam sadakatle inkıyad edip bu müesseseye yardım etmelidirler. Çocuğun sırf büyüklük hevesi olarak kullanmak hevesine düştüğü keyf verici şeylerden tam vikaye etmeliyiz. Çocuğu spora alıştırmalı jimnastik çocuğun bu tehlikeli devrinde en güzel ilâcdır.

Çocuklarımızı bir takım arızı sebepler ve bahaneler ile jimnastikten mahrum etmemeliyiz. Mektepte hocası evinde babası bunlara yavaş yavaş müşfik, merhametli ve icabında sert bir çelire ile çocuğa telkin etmelidirler. Bunlar üstünde durulacak memleket meselelerinin en mühim noktasıdır. Basit bazı şeylerin ihmali sonunda insana ödenmez yaralar açabilir.

Lise tahsili çağı aşağı yukarı tekâmül etmeğe başlayan bir devirdir. Baba ve ana artık küçük yavrusuna evvelce vermiş olduğu terbiye ve beden kabiliyetinin meyvasını almağa başlayacağı zamandır. Bu devirde çok tehlikelidir. Genç delikanlı artık kendisinin büyük olduğunu zanneder. Biraz da hakikat olmakla beraber kendisine iyi bir nasihatçı ve iyi bir arkadaş vaziyetine giren babasına muhtahtır. Artık kendisine arkadaş olan baba hem sevimli sayın baba hem de kıymetli arkadaşdır. Ondan himaye ve öğüt bekler. Biz bu öğütleri vermesini bilelim. Meme çocuğu küçük yaş çocuğu büyük tahsil çocuğu hep ayrı uzun bir ömür kadar süren sıhhat bakımından terbiye bakımından ayrı ayrı meseleler gösteren kısımlardır.

Bunları ayrı ayrı mütalâa ederek uzun meseleler halinde yazılar yazmak icab eder.

YUNT DAĞINDA BİR HAFTA

(Mahsul, Yol, Su ve Nakil Vasıtası)

Yazan : M. ÇAĞATAY ULUÇAY
Ortaokul Tarh Öğretmeni

Gediz vadisinin kuzeyini kaplayan yaylaya yund veya yurt dağı adı verilmektedir. Yunt dağı yaylası Gediz vadisi tabanından itibaren hafif meyillerle yükselir. Yunt dağı, Batıda Bergama - Menemen şosasından, doğuda Akhisar, Kırkağaç demiryolu hattına, güneyde gediz vadisinden kuzeyde Bergamaya kadar uzanır.

Yunt, kısarak, terbiye edilmemiş, dişi at, hergele manrsına gelmektedir. Yunt dağı ise, bu civarda yaşayan yürük ve türkmenlerin, sıcak yaz mevsiminde buraya, yayılmağa çıkmalarından verilmiş olsa gerek.. Nitekim yunt dağı köylülerinin aynı noktai nazari ileri sürdüklerini görmekteyiz.

Esasen yurt dağı bir ziraat bölgesi olmaktan ziyade, daha çok hayvan yetiştirmeye müsaittir, gerçi bunları söylemekle, buralarda hiç bir şey ekilmediğini iddia etmiyorum. Her köy bir az arpa, buğday, mısır, yulaf gibi şeyleri eker ve biçer. Fakat elde edilen mahsul ne köylerin ve ne de tamamen yund dağlarının ihtiyaçlarını karşılamaz

Bundan başka yunt dağlarının Gediz vadisine bakan kısmı halkı, bütün ziraatine yeni yeri he-

Yalnız benim bu konuda umumiyet itibarıyla söylediğim noktaları tebarüz ettirmek istediğim şeyleri kaba taslak anlatmak istedim. Bir baba ve bu memleketin bir hekimi sıfatıyla size söylediğim şu sözleri bitirirken yaşıyor çocuklar, yaşıyor gençler ve yarınki büyükler, yaşıyor bize çocuk sevmek zevkini hür memlekette tattıran büyüklerimiz, derim.

Dr. Fuat Bayer

ves etmekte, Ege denizine bakan sahile yakın halkı da Zeytinciliği öteden beri bir kazanç vasıtası saymaktadır. Yunt dağının saha ve nüfusuna nisbetle bu iki ziraate verilen yer, hemen hemen hiçtir.

Toprakları kısır ve verimsiz olduğundan burada gür ormanlara da rastlanmaz. Çam, bu yaylanın lüks sayılan bir ağacıdır ya bir yatırım başına yahutta denizi görebildiği yerlere, fesin püskülü gibi takılıp kalmıştır. Çamdan başka ayı, çalı, palamut ve bilhassa Melengeç ağacı pek çoktur,

Yunt dağı ahalisinin, en çok faydalandığı ağaçta, bu sonuncusudur. Bura köyleri sürülerle hayvan yetiştirdikleri halde, en çok yedikleri ve kendilerince mergub olanı, Melengeç yağıdır. Bu ağaçta bazı semtlerde çok yetiştiğinden herkes senelik ihtiyacını depo ettikten sonra geri kalanını da İzmir'deki Turyağ fabrikasına satıyorlarmış. Bu fabrika da yağı zeytin yağı ile karıştırıyormuş. Her köy, hüdai - yi nabit yetişen ağaçları aralarında paylaşarak ondan en iyi istifade şekli ve çaralarını arayup bulmuşlardır. Fakat yağın istihsal şekli tamamen iptidaidir.

Yund dağları ahalisinin kazancını hayvanlar temin eder. Her köy büyük sürülere, her hane de sürücülere maliktir. İç Anadolu'da ziraatla hayvancılığa aynı derecede önem verildiği halde, burada toprak ve iklim şartlarına uyularak yalnız hayvancılığa ehemmiyet verilmiştir. En çok koyun, keçi ve sığır yetiştirilmektedir. Köylülerin kazancı hayvancılıktan olduğundan, en fakir de bile 50 ye yakın baş hayvan bulunur, her aile hemen hemen kendi sürü veya sürücüsünü kendisi yayar, herkes kendi hayvanlarının çobanıdır.

Hayvanlardan elde edilen yağ, peynir ise, civar kasaba ve şehirlere sürülerek, geniş mikyas-

ta, satılmaktadır. Buna mukabil hayvanlardan elde edilen yünler, diyebiliriz ki, olduğu gibi yerinde sarfolunuyor. Hemen her köyde halı, kilim, seccade ve torba... ilah dokunularak ihtiyaçlar bu suretle karşılanmış oluyor. Bazı muntakalarda ise yünden caket ve donluklar dokunarak giyiliyor

Hayvanın bu kadar bol olmasına rağmen, gezdiğimiz köylerde ne hayvan kesildiğini, nede epli bir yemek yediğimizi hatırlamıyorum. El, ancak, kurt bir hayvanı yaraladığında, veya hayvan sakat olduğunda kesilir ve yenilmiştir. Diğer zamanlarda hemen hemen hayvan kesilmezmiş. Bunun neden böyle olduğunu muhtelif köylülere sordumsa da onlar da sebebini izah edemediler!

Vilayetimizin hem her yanı yol ihtiyacını oldukça karşıladığı halde, burada muntazam yol yok gibidir. Gerçi bir şosa varsa da bir otomobilin onun üzerinde gideceğini tahmin etmem. Yağmur, sel ve nihayet bakımsızlık, bu yolu da diğer patika kardeşlerine veya su yatağına benzetmiştir. Bugün, yund dağının en önemli ihtiyaçlarından birisi yoldur, Çünkü bu dağlardaki köylerin hemen hepsi, merkez kasabaya bağlı olduğundan, mesafeleri merkeze 15 saat kadar olanları vardır. Mesela ma'ruflar köyü gibi.

Yolsuzluk, kışın basması, nihayet sürekli yağmurlar, bura halkının merkezle olan münasebetlerini her hususta güçleştirmekte, sekteye uğratmaktadır.

Bu itibarla, bura halkının en mübrem ihtiyacılarından biri de, yund dağlarının merkezi bir yerinde; ya tam teşkilatlı bir nahiye veya kazaya kavuşmuş olmalarıdır.

Burada köyler bir sicin gibi uzanan, yılan gibi kıvrılan kambur patika yollarile birbirine bağlandığı için, onları aşacak, sizleri yund dağı köylerine ulaştıracak en önemli nakil vasıtası da şüphesiz merkeptir. O bu yolları, herkesten iyi tanıyıp ve aşar, insanın bile, korkarak yürüdüğü, yollarıdan o ustalıklarla geçer. At bu hususta onun yanında solda sıfır kalır. Bizde, ileride adlarını söyleyeceğim köyleri, ancak onun sayesinde gezebildik. Bu yollar için, ona yunt dağları otomobili dense,

yerinde bir iltifat olur!

* * *

Yunt dağlarının en önemli ihtiyaçlarından bir diğeri de sudur. Belki, yunt dağları ahalisinin en başta gelen ihtiyacıdır. Dazyurt'u aştıktan sonra Bergama'ya kadar ne bir çeşme ve ne de tabii bir kuyuya raslayamazsınız. Osmanlı köyü çeşmelere ve menba sularına veda edilen yerdir. Buradan ötede hep sarınc kuyu kullanılır. Hangi köye gittikse, orada yüzlerce çukur şeklinde kazılmış kuyular gördük. Bu kuyular yalnız köy içinde değil, daha uzaklarda da var.

Toprak kazılıyor, etrafı taşla örülüyor, yağmur mevsiminde kuyular yağmurla doluyor. İnsanlar yazın hep bu sudan içiyorlar. Hayvanlar için de daha büyük kuyular var onlarda oradan içmektedirler.

Bardaklara, dolan suların rengi hem bulanık ve hemde ufak tefek hayvancıkları içinde saklıyor. Hele içinin etrafı örülmeyen kuyulardan içilen suların manzarası daha fena!

yağmurun az olduğu seneler, köylüleri ve hayvanları, susuzluk, bir sam yeli gibi kavurmuş. Zavallılar, su ihtiyaçlarını temin için uzaklara kadar giderlermiş.

Bundan başka kuyuların ağızlarının açık olması, bilhassa hayvan su çukurları, durgun ve çamur gibi olduklarından, sıvrısinek yuvası, sıtma yatağıdır. Her sene yunt dağı erkek, kadın ve çocukların bir çoğu, iş zamanında sıtmadan felce uğramış gibi, iş ve güçlerinin üzerinde, ateşler içerisinde kıvranırlar, sayıklarlar.

Biz bu suyu, istemiyerek sırf su ihtiyacını gidermek için içiyor, midelerimizin ağrıdığını hissediyor ve onlarada ima ediyorduk, oradakiler, bize gülerek: «bizde şehire gidince aynı şeyleri duyuyor ve hissediyoruz» diye yanı alaylı cevap verdikçe hayretten ne diyeceğimizi şaşıryorduk!

(Devamı Var)

Folklor:

EVLENME ADETLERİ

(Kız İsteme)

[I]

Yazan : FEHMİ ERDOĞAN

Aradan bir müddet geçer. Kız sorulur araştırılır, minasip ve uygun görülünce kız evine tekrar gidilir. Ve kız anasına.

— Allahın emri, Peygamberin, gavliyle sizin kerimeyi bizim oğlana minasip gördük, istiyoruz derler Annenin yüreği kalkar heyecandan eli ayağı titremeye başlar. İçinden şöyle der: «Aman nereden geldi bunlar, kaç gündür gelen gidenden yüregim yerinde oynadı halim kalmadı.

Bu isteyişe şöyle cevap verilir:

— İnşallah olur. Hayırlısı olsun, babasına soralım, der. Oğlan anası ilâve eder:

— Oğlumun sarı'atı var. Gayet iyi iş yapar. Kazancı yerinde, dükkânı var. İki tane galfaya kumanda ediyor. Rakı, cıgara içmez, inşallah olursa kız rahat eder. Bir ben bir oğlumbaşka kimsemiz yok. Allah emriyle uzun ömür sürerler, çoluk çocuk sahibi olurlar. Akşam olunca kız annesi babaya söyler ve gelenlerden canı sıkıldığını anlatmak için şöyle der.

— Bunlara ne diyeceksen de, ben bu yürek kalkmasından bıktım, bu görücülerden usandım.

Baba — Sen geniş ol, onlara hemen bir şey denmez.

— Canım efendi benim elim ayağım titreyor, onlar gelince ne yapacağımı bilmiyorum, hasta oluyorum.

— A kadın, neye acele edersin, dünürünün ayağı hemen kesilmez. Birkaç defa gelir gider.

Artık iş ciddi bir şekil aldığı için kız evi oğlanı tanıdıklarından oğlanı bilenlerden inceler.

(SOMA) ÇEVRESİ GENÇLERİN BİRBİRLERİYLE ESKİ İŞARETLEŞME SÖZLÜĞÜ

« Çiçek, Mendil, İşaretleri »

Yazan : AVNİ ALTINER

İster bora, ister kara kış olsun, bayram ise delikanlıya bir çiçek göndermemek en büyük haka-rettir. mazeret kabul edilmez, erkek ise çiçek ye-rine ekseriya yemiş; zenginse bir de altın gönderir. Sevgilisinden çiçek alamadığı için erkeğin ve yol-ladığı çiçeğin takılmamasından dolayı kızın intihar ettiği görülmüştür.

Köyde intiharlar, kendisini derin bir kuyuya atmak veya bir ağaca asmakla olur. Bu kadar ehemmiyeti olan çiçeklerin manasını iki cepheden ele almak lazımdır.

1— Sevgili tarafından göğse takılan veya kas-kete ilştirilen gündelik çiçekle ve renginin ifade ettiği mana.

2— Sapı telli ve kokulu olarak takılmak için gönderilen veya gönderilmeyerek elde gösterilen çiçeklerin manası. Gelen çiçek fena bir mana ta-şırsa bile takılacaktır. Ve çiçek göndermekle cevap verilecektir. Bunlar sevginin barometresi gibi harice karşı da aşkın hararetini, sağnağını, fırtı-nasını gösterir. Muhit bu suretle sevgililerin ha-liyle alakalanır ve iki taraf arasındaki soğukluk giderilmeğe çalışılır. Bu mukaddemeden sonra çi-çeklerin manalarına geçelim.

1— Sevgilinin taktığı çiçeklerin manaları:

Hercail menekşe : Sevgimizde sebatsızlık edi-yorsun.

Beyaz kırmızı gül: Kalbim size ısındı.

Beyaz gül goncesi: Saf ve temiz kalpliyim.

Sarı gül: Beraber öleceğiz.

Badem çiçeği: Beni ihmal ediyorsun, ben de ihanet edeceğim.

Beyaz yasemin: Bugünlerde sevimlisiniz.

Kırmızı yasemin: Ayırlık var.

Kırmızı karanfil: Temiz ve hararetili bir aşka sahibim.

Hanımeli: Aşkımız çözülmez.

Fesliğin: Senden nefret ediyorum; sana kin

besliyorum.

Gece sefası: Korkuyorum.

Leylak: İlk heyecanı yaşıyorum.

Lâle: İlan aşk ediyorum.

İtir: Ahmaklık etme.

2— Sevgilinin gönderdiği veya bazan elinde sallıyarak gösterdiğine göre manaları olup ertesi gün geçilmek suretile diğer tarafın taktığı veya dudakları arasında taşıdığı tek çiçek ya büsbütün soğukluk veya yeniden sıcaklık yaratır. Onları da gözden geçirelim.

Şakayık: Beni terk etmek, benden vazgeçmek mi istiyorsun, gelince düşünceni açık söyle.

Gece sefası: Sizinle tenhada baş başa vererek sevdamızdan bahsetmekle bahtiyar olacağım; Gece ve gündüz düşündüğüm emel bu.

Gündüz sefası: Sensiz geçen dakikaların her biri kalbimi zehirli bir ok gibi zedeliyor, keşki seni sevmese idim.

Katmerli gül: Sana sarılarak güzel gözlerinden öpmek ne vakit nasip olacak.

Mayıs gülü: Güzelsin, hoşsun.

Yabani gül: Vad ediyorum.

Sarı gül: Kalbim sürekli bir azap ve keder içindedir.

Karanfil: Vicdanlıyım.

Kırmızı karanfil: Sizi çıldıracak kadar sevi-yorum.

Menekşe: Muhabbetim pek saf ve samimidir.

Adi menekşe: Daima sizi düşünüyorum, kal-bim sizindir.

Hercail menekşe: Kuzum ben öyle üzüntülere gelemem canın isterse. Amasyanın bardağı, sen olmazsan biri daha.

Katmerli menekşe: Sevgim iptidaidir.

Şebboy: Sabra tahammülüm kalmadı.

Yasemin: Aşkından ölüyorum. çıldırıyorum, in-saf merhamet yok mu sende.

felerinde ihmal edilmiş halk kitlelerinin sisli ve karanlık hayatı içinden süzüp gözler önünde can-lanıyordu.

Çiftçi, tüccar, sanat erbabı, avuknt, doktor, öğ-retmen her meslekten ve her yaştan bütün bir milletin hayranlığını kazanmış duymak ve inanmak aşkının sembolü Yunus, her türlü taassuptan uzak eğin ruhu ve sihirli sanatıyla feragat duygusunun bir heykeli gibi yaşatıldı.

Biz Yunus'ta milli varlığın ve milli dehânın ha-murunu buluyoruz. Türk dilinin yüksek ifade kud-retini görüyoruz. Saf türkçe ile yazma ve konuş-manın bahsettiği ölmezliği gene Yunus'ta bulduk. Her şairin üslubunu kemirip çürüten zamar, asır-lardır Yunus'u çürütemedi. Çünkü onun sanatında zorlama ve yapmacık yok bilakis tabilik ve sami-miyet var. Esasen ölmez sanat eserlerinin büyük vasfı da bunlar değil midir?

Yunus devrinin icabı mistik bir felsefe ile ka-natlanmış ve o aşk ile şiirini yaratmıştır. Bu şiirin harcıma karma, maddesini yontma ve islemede gös-terdiği kendine has bir sanatı var ki bugün onun fikirleri çürüyüp öldüğü halde o sanat andı asırlar geçtikçe ömrünü artırıyor. Çünkü bu sanatın mad-desi milli dehâsı milli idi.

Bugünün genç şairi de milli ülkü ile kanatlan ruhunun ince duyularını ancak Yunus'un kullandığı harç ve malzemeyi aynı sadelik ve samimiyetle kullanmasını bildikten sonradır ki ölmezleştirecek ve milli vicdanın hayranlığını kazanacaktır.

İşte evimiz bir yandan büyüklerimizi halka ta-nıtmak ve anmak onların kıymet ve ehemmiyetlerini incelemek ve bir çoklarının unutulmuş hayatlarını aydınlatmak yolundaki amaçlarına giderken diğer taraftan da genç sanatkar ve istidatları teşvik ve in-kışaf ettirmekle beraber milli ülküyü halka duyur-mak için sanatkara örnek olabilecek kıymetleri ay-dınlatmak maksadile birinci edebiyat gecesinde Yu-nus'u seçmekte pek isabetli hareket etmiştir.

Evcil arkadaşlarımızdan Manisa şer'iye sicillerini

tetkik etmiş, Manisa tarihine ait kıymetli eserler yazmış olan Çağatay Uluçay o gece bir aralık söz olarak çalışmalarında vilâyetimiz dahilindeki Emre Sultan köyündeki Yunus türbesine ait vesikalara tesadüf ettiği, derin bir inceleme yapıldığı takdirde Yunus Emre'nin bir türbede yattığını is-batlayacak vesikalar elde edilebileceğini söylemiş, bu fikirler dinleyicileri hayli alakalandırmıştır.

İkinci edebiyat ve müzik gecesinde ise «Aruz-dan heceye dönüş» mevzuu alınmıştır. Heceye dö-nüş edebiyatımızın millileşmesinde mühim bir adım kabul edilmiş, bu ceryana önayak olan «Genç ka-lem» yazarlarının ileri sürdüğü isim vesifat tam-lamlarında türkçecilik, şiirde hececilik davasını ileri götüren Enis Behiç, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Halit Fahri ve Faruk Nafiz'lerden güzel örnekler okumak suretile hece vezninin yalnız parmak hesabı olma-dığı, bu vezinde muraftak olmak için manadan ileri gelen bir ahenge ihtiyaç olduğu ve ancak ha-kiki şiirin bu iki ahenkle birleşmesinden meydana gelebileceği aydınlatıldı.

Edebiyat gecelerine müzik kolumuz da yardım ederek halkımızı daha yakından ilgilendirmek yol-ları araştırılmış programlara yer yer alafranga par-çalar konmak suretile bir taraftan halkı çok sazlı garp musikine alıştırmaya imkânları bulunmuş diğer diğer taraftan araya halk türkülleri de serpilerek milli musikiyi değerlendirmiş oluyordu.

Bilhassa arkadaşlarımızdan öğretmen Haydar Bayçın'ın Yunt'da köylerimizden notaya aldığı « Baylan Cemilem » türküsünü bağlamaya ile söylemesi amaçlarımız yönünden faydalı olduğu kadar dinleyicileri de pek sevindirmiştir.

Halkımızın gösterdiği candan alaka evci arka-daşlarımızı heveslendirmekte, daha güzel ve olgun programlar hazırlamaya teşvik etmektedir.

TÜRKÇE DERSLERİ KURSU

Yazan : CEMAL ONOĞUR

— Geçen sayıdan devam —

Kelime Defteri

Birinci ve ikinci devredeki imlâ öğretimi üzerinde durulurken, imlânın biricik vasıtası olan kelime defteri de incelemeğe değer bir konu olarak ortaya çıkar. Denilebilir ki; kelime defteri imlâ derslerinde, çalışmaların sonunda elde edilen kazancın, saptanmasına ve bu kazancın her zaman el altında bulundurulmasına yarar; bundan dolayı düzgün bir kelime defterine dayanmayan bir imlâ öğretimi düşünülemez.

Sonra, daha başka faydaları da vardır. Bunlar kısaca şöyle sıralanabilir:

1 — Çocuğun kelime hazinesini saptamağa çalışan, onu her zaman el altında bulunduran biricik vasıta.

2 — Kelime kışelerini kazandırma ve kontrol çalışmalarında, önemli bir yeri vardır.

3 — Çocuğu kelimelere, gerek mefhum gerekse kışe bakımından dikkate alıştırır.

İmlâ öğretiminde bu kadar büyük bir yeri olan kelime defterinin kendinden beklenen faydaları gerçekleştirmesi için acaba ne gibi özgülükleri taşıması gereklidir, ve onun şekli, bölümleri ve kullanma yolu nasıl olmalıdır?

Şimdi bunlar üzerinde ayrı ayrı duralım:

1 — Kelime defterinin şekli:

Kelime defterinin çocuğun her zaman yanında bulunmasını temin için, cepte taşınabilecek küçük bir defter olması faydalıdır.

Defterin yapraklarının alfabemizin harflerine göre bölünmesi, her harfe 2-5 yaprak ayrılması bu ayrılan yerin kolayca bulunması için defterin kenarının kesilerek, birçok klâsörlerde olduğu gibi harflerin sıra ile bu kenarlara yazılması, büyük kolaylık getirir ve defterin görünüşünü de güzelleştirir. Her harfe ayrılan yaprakların başına yazdırılacak harfin büyük ve güzel olarak yazdırılması ve defterin çok temiz olarak tutulması öğütlenmeğe değer noktalardır.

II. Kelime defterinin bölümleri:

Kelime defteri dört bölüme ayrılır:

- a) Kelime kışeleri bölümü,
- b) Zor kelimeler bölümü,
- c) Doğru ağız bölümü,
- d) İmlâ kuralları bölümü.

a) Kelime kışeleri bölümü:

Kelime defterinin çoğunu kaphyan bu bölüm, alfabemizin harflerine göre ayrılmış bölümdür ki, buraya imlâ derslerinde, kışe kazandırma çalışmalarında öğrenilen kelimelerin kışeleri, birinci harflerine göre ilgili yapraklara, büyük bir dikkatle ve temiz olarak geçirilir; gerekli olduğu zaman anlamları da karşısına yazılır.

b) Zor kelimeler bölümü:

Kelime kışeleri bölümünden sonra, kelime defterinin son yapraklarından bir kısmı, zor kelimeler için ayrılır. Bu bölüme her çocuğun yukarıda belirtilen çalışmalar sonunda belenmesi zor olarak saptanmış kelimelerin kışeleri, harf sırasına bakmadan alt alta yazılır. Ve bu kelimeler üzerinde yine her çocuğa ayrı ayrı ve zaman zaman ekzey ödevleri verilir.

c) Doğru ağız bölümü:

Kelime defterinin zor kelimeler için ayrılmış yapraklarından sonra, defterin yine sonunda, doğru ağız bölümü için yer ayrılır.

Bu bölüm üzerinde yapılacakları ve bu bölüme girecek kelimeleri saptamadan önce, ilkokulda doğru ağız problemi üzerinde biraz duralım:

Temel okulu olan ilkokul, türlü mntakalarda birbirinden oldukça ayrı çeşit bölgesel ağızlarla karşılaşır. Bütün bunlara karşı çocuğa (Yurdumuzun nice yüz yıllardanberi sürüp giden kültür akışlarıyla bölgesel ağızların üstünde yerleşmiş olan konuşma dilini) genel kültür türkçesi dilini kazandırmağa çalışması gerektir.

Okulun, doğru ağız üzerinde gerçekleştirmeye çalışması gerekli bu zor iş, bütün diğer derslerde

ve ders dışında, her yerde ve her zaman yapılmalıdır. Ve bu alanda başarı ancak, çalışma böyle geniş olarak alındığında elde edilebilir.

Türkçe dersleri çalışmaları sırasında doğru ağız üzerindeki zorluklar kendiliğinden ve daha çok ortaya çıkar. Yine en çok imlâ derslerinde bu türlü ağızların getirdiği zorluklarla karşılaşılır. Sopaya (Zopa), güzele (Gözel), Konyaya (Gonya), Geliyoruma (Geliyom) diyen çocuk bunları söylediği gibi de yazmağa doğru bir kolaylık duyar. Bir de bunların yanında genel kültür türkçesinde bulunmayan bölgesel kelimelerin de türlü söylenişleri daha birçok yanlışlara yol açar.

Bu alanda doğru bir çalışma yolu saptamak için önce, yanlış ağızların daha açık olarak görüldüğü, öz Türk oldukları halde yurtları ısgale uğrarak yabancı ülkelerde kalmış, sonkeş öz vatana göç etmiş olanların, genel kültür türkçesinin çerçevesindeki ağıza geçişleri üzerinde duralım:

Bunlar, önceleri kelimelerin çoğunu genel kültür türkçeti ağızına uymıyarak, yanlış söylemekte idirler. Fakat zaman geçtikçe bir kısmı doğru konuşmağa başlamakta, diğer bir kısmında ise bu değişiklik çok az veya hemen hemen hiç olmamaktadır. Burada üzerinde durulmağa değer özgülükler vardır; genel olarak bunlar şöylece sıralanabilir:

Doğru konuşmağa başlayanların çoğu çocuklarla gençlerdir. Sonra, doğru ağızla konuşan bölgelere tek başına düşmüş olanların daha çok ve çabuk doğru ağıza kavuştukları, topluca bir yere yerleşenlerde bunun daha geç olduğu ve nihayet yanlış konuştuğunu sezerek doğru ağızla konuşma için kendisini zorlamış ve bu alanda çalışmış olanların daha çabak ve kolay doğru konuşmağa başladıkları görülmektedir. Kısaca söylemek gerekirse, doğru ağıza geçişte:

1— Gençler paslılardan daha çok ve çabuk başarı elde ediyorlar,

2— Yanlış konuşanlar bir yerde topluca bulunduklarında düzeltme güç, tek başlarına, doğru ağızla konuşan yerlerde bulunduklarında kolay oluyor.

3— Doğru ağızla konuşmak için, yanlış konuştuğunu sezmek ve bunu düzeltmek için çalışmak gerekli oluyor.

Bunlara göre doğru ağızda önemli noktalar şunlardır:

Erken başlamak lazımdır. Çevrenin önemi büyüktür, yanlış sezmek, düzeltme isteğinin bulun-

ması ve bu alanda çalışmak gereklidir.

İlkokulda bunlardan faydalanmak mümkündür. Genel olarak şöyle bir yol öğütlenilebilir:

Doğru ağız işine çocuğun okula geldiği andan itibaren başlamak ve bunu kesmeden, gevşetmeden, önemle sürüp götürmek. Doğru ağız işinde kulağın da büyük payını düşünerek; doğru yazmanın, doğru söylemek ve doğru işitmekle yakın ilgisi bulunduğunu ve nihayet çocuğa yanlış konuştuğunu sezdirmenin ve bunu düzeltmesi için türlü yollarla bir istek uyandırılmasının büyük değeri her zaman göz önünde bulundurulmalıdır.

Doğru ağız üzerinde genel olarak saptanan bu öz noktalara göre çalışmaların yanında kelime defterinin doğru ağız bölümü büyük bir yer alır. Bulunulan yerin ve bunun sonunda sınıfın çoğunun yanlış söylediği kelimelerle, her çocuğun ayrı ayrı yaptıkları konuşma yanlışları üzerinde gerektiği kadar çalışıldıktan sonra bu kelimelerin doğruları kelime defterinin bu bölümüne yazdırılır. Çocuğun bunlar üzerinde ekzey yapması istenir ve zaman zaman kontrolları yapılır.

d) İmlâ kuralları bölümü:

İkinci devrede, kelime defterinin en sonundan birkaç yaprakta imlâ kuralları için ayrılır. Buraya çalışmalar sonunda kazanılan imlâ kuralları geçirilir ve gerektiği hallerde bu kurala bağlı bir kaç misal de eklenir.

III. Kelime defterinin kullanma yolu:

Kelime defteri, imlâ öğretiminin biricik vasıtasıdır. Metotlu bir kelime defteri çalışmasına yer vermeden iyi bir imlâ öğretiminin gerçekleştirilebileneceği düşünülemez. Defterin bu önemli işi görebilmesi için onun ilk sınıftan başlayarak çocuğun kelimelerini toplaması gereklidir.

Defterin her sınıfta ayrı ayrı tutulması ve ileriki sınıflarda bunların yan yana getirilerek ciltlenmesi iyi bir yol olabileceği gibi, ilk sınıftan başlayarak çok yapraklı bir cep defterinin bu işe avrılması ve bunun her sınıfta kullanılması da uygun olur. Ancak böyle bir defterin korunma zorluğunu unutmamak lazımdır. Bunun için üçüncü sınıfın sonuna kadar her yıl ayrı birer defter tutturulması ve bunların saklanarak dördüncü sınıfta büyükçe bir deftere geçirilmesi ve 4, 5 inci sınıflarda bu defterin kullanılmasına devam edilmesi daha uygun olur.

İmlâ öğretiminde büyük bir yeri ve değeri olan

H A L K E V İ M İ Z İ N N İ S A N A Y I İ Ç İ N D E K İ F A A L İ Y E T İ

1 — Nisan ayı içinde kitap odamıza okuyucu olarak 645 yurddaş gelmiştir.

2 — Bu ay içinde üstegmen Şevki Tolga, [İnönü zaferi], ziraat mühendisi Salâhattin Kutay [Bağlarda kırığı tehlikesine karşı korunma] Nihat İyri Boz, biri [Bağ bakımı] diğeri de [Bağ ve hububat hastalıkları], Öğ. İbrahim Gökçen [Büyük Sinan], Öğ. Neriman Tüzin [Millî mücadele ve büyüklerimiz], Maraş mebusu Rasih Kaplan [Umanî ah-

kelime defteri için, şekil bakımından üzerinde düşünülüp zaman elde bulunan kolaylıklara göre daha birçok yeniliklerin bulunabileceği muhakkaktır.

Kelime defterine harcanacak emek ve zamanın, yerine harcanmış olacağını, kimi sınıflarda yalnız iyi bir dosya için harcanan emek ve zamanlara bakarak ve onlara acıyarak, kelime defteri hesabına bunlardan pay ayırmanın ne kadar yerinde bir iş olacağını bilhassa ve önemle belirtmek gerektir.

* * *

Buraya kadar imlâ öğretimi üzerinde söylenenleri toplarsak diyebiliriz ki: Birinci devrede, imlâ kurallarına uygun, fakat kuralları vermeden, çocuğun kelime hazinesinin gelişmesini kovalıyan, bir klişe kazandırma ve bunu kontrol çalışmaları yapılacak bu devrenin sonlarında, ikinci devrenin dil öğretimi çalışmalarına hazırlık için, imlâ kurallarına doğru sezisler uyandırılacaktır. İkinci devrede ise; çocukta artık eşya ve olaylardan ayrı bir dil sezisinin yavaş yavaş meydana geldiğine göre, klişe kazandırma çalışmalarına devamla birlikte, kelimelerin benzer noktalarında harekete geçerek ve daima lüzum hasıl oldukça, imlâ kurallarını kazandırma çalışmaları yapılacak ve her iki devrede de metotlu bir kelime defteri çalışması bunları kovalıyacaktır.

(S O N)

val], Dr. Fuat Bayer [Çocuk], ilk öğretim müfettişi Cemal Onoğur tarafından [Ulusal Eğitim] mevzularında dokuz konferans verilmiştir.

— İkinci İnönü zaferi tertip edilen geniş program içinde evimizde kutlanmış, büyük günün değerini belirten konuşmalar yapılmış, Güzel Sanatlar şubesi mandolin orkestrası ve koro heyeti tarafından bir konser verilmiş ve millî oyunlar oynanmıştır.

— Büyük sanatkârimız Koca Sinan için ölümünün 355 inci yıl dönümü münasebetile bir ihtifal tertip edilmiştir.

İhtifale ortaokul izeleri de iştirak etmiş evci hatipler tarafından büyük sanatkârın büyük eserleri ve hayatı üzerinde konuşmalar yapılmıştır.

— 23 Nisan 943 Millî hâkimiyet ve Çocuk bayramı ve çocuk haftası evimizce tertiplenen geniş program tamamen tatbik edilmek suretile kutlanmıştır.

23 Nisan cuma günü Cumhuriyet alanında bir tören yapılmış, kalabalık bir halk kitlesi ve bütün okulların iştirak ettiği törende halkevi adına öğretmen Salâhattin Sel, Çocuk esirgeme adına öğretmen Cemal Sezgin tarafından birer söylev verilmiş, ilk ve ortaokullar adına birer talebe birer söylev vermişlerdir. Bunu müteakip geçit resmi yapılmıştır.

23 Nisan gecesi çocuklarımız tarafından evimizde bir müsamere verilmiştir. Bütün çocuk haftası devamınca yavrularımız için evimizde çocuk müsamereleri yapılmış, çocuk müzik eğlencesi tertip edilmiş, çocuklarımıza kukla ve karagöz gösterilmiştir.

Şubemiz tarafından 7 nisan ve 21 nisan 943 tarihlerinde iki defa [Müzik ve edebiyat gecesi] toplantısı yapılmıştır.

Birinci toplantı halk şairi büyük Yunus Emre'ye tahsis edilmiş, ikinci toplantı da beş hece şairi, Faruk Nafiz, Halit Fahri, Yusuf Ziya, Orhan Seyfi, Enis Behiç ele alınmıştır.

İki toplantı da çevrede büyük bir alâka toplamıştır.

3 — Edebiyat geceleri toplantılarının müzik kısmı faaliyetini tertipleyen güzel sanatlar şubemiz iki toplantıda da seçkin programlı bir müzik faaliyeti yapmıştır.

Ev sahnesinde 23 nisan ve 26 nisan tarihlerinde üç defa çocuk müsameresi yapılmış, mini minilerimiz tarafından millî oyunlar oynanmış, koro halinde muhtelif türküler söylenmiştir.

Çocuklarımız için 25 nisan günü evimizde bir çocuk müzik eğlence toplantısı tertip edilmiş, şube mandolin orkestrası ve koro heyeti çeşitli programlı bir konser vermiştir.

Ortaokul talebeleri tarafından 13 ve 14 nisan 943 tarihlerinde iki defa [Müzik ve İngilizce] gecesi müsameresi yapılmıştır.

4 — Ev spor sahasında evci sporcularımız tarafından ekzersiz faaliyetlerine devam edilmiştir.

17 - 18 Nisan tarihlerinde evimizde ortaokul talebeleri tarafından bir [Jimnastik] müsameresi verilmiştir.

5 — Sosyal Yardım Şubemizin iki yüz okul talebesine her gün bir öğün sıcak yemek tevziatına nisan ayında da devam edilmiştir. Ev dispensarinde evci doktorla-

rimız tarafından 92 yurddaş muayene ve tedavi edilmiştir.

6 — İki evci öğretmen tarafından idare edilmekte olan pasif korunma kurslarının birinci ve ikinci devreleri sona ermiş, kursa devam eden 46 yurddaşa belgeleri verilmiştir.

Üçüncü devre kurs 25 nisandan itibaren faaliyete geçmiştir.

Haftanın pazartesi ve cuma günleri beş sınıf halinde yapılmakta olan İngilizce lisan kursu faaliyetine nisan ayı içinde de devam etmiştir.

Yine haftanın salı ve perşembe günleri yapılmakta olan Almanca lisan kursu da ay içinde muntazaman yapılmıştır.

Ayrıca evimizde, bir hafta devam etmek ve maarif müdür vekili Hüsnü Altay tarafından idare edilmek üzere bir [Kotyon] kursu açılmış ve kursa 47 yurddaş devam etmiştir.

7 — Kitapsaray, müze, tarih ve köy-cülük şubelerinin de ay içindeki faaliyetleri verimli olmuştur.

Mahalli tarih tetkiklerine devam edilmiş, şehir müzesine yardımcı çalışmalar yapılmıştır.

Evimizde, merkeze bağlı bütün köy muhtar ve öğretmenlerinin iştirakile valimizin başkanlığında bir toplantı yapılmış, köy ve okul durumları üzerinde konuşmalar yapılmıştır.

Evimizde nisan içinde, ilkokul himaye heyetleri menfaatine bir balo ve başka teşekküllere ait yedi toplantı kaydedilmiştir.

8 — Bütün şubeler ayrı, ayrı umumî şube toplantılarını yaparak komite seçimlerini tazelemişlerdir.

Seçim neticesinde:

Dil edebiyat şubesi

Cemal Sezgin Öğ., Fehmi Erdoğan Öğ.,

Tahsin Tandırılı Öğretmen, Sadi Sunam Öğretmen, Naci Tügen Öğretmen.

Güzel sanatlar şubesi:

Vehbi Kutengin dış doktoru, Haydar Bayçın öğretmen, Sıdika Bozkurt öğretmen, Mahmure Güven öğretmen, Belkis Güner öğretmen.

Temsil şubesi:

Ahmet Önertürk öğretmen, Kerim Kuddat öğretmen, Hamiyet Sözen öğretmen, Zeki Coşkun sıhhat memuru, Halim Gürkan tapu memuru.

Spor şubesi:

Hamit Ataman doktor, Rıza Ünlü doktor, Fethi Günhan öğretmen, Enver Toktamış öğretmen, Rahmi Evlioğlu maliye memuru.

Sosyal Yardım şubesi:

Cemil Atalay İş bankası müdürü, Munkara İris ev kadını, İsmet Aydos öğretmen, Rıza Akaslan hava kurumu muhasebecisi, Eşref Örcan enstitü idare müdürü.

Kurslar şubesi:

Hüsnü Altay maarif Md.V. Fahriye Güner öğretmen, Muazzez Usüger Öğretmen, Sıtkı Ülgen öğretmen, Adalet Biniciler Öğ.

Kitapsaray şubesi:

Avni Tuncay öğretmen, Şahver Özkal öğretmen, Muhterem Önder öğretmen, Gülsüm Gökdelen öğretmen, Rıza İnal Öğ.

Köyculük şubesi:

Adil Tığrel vilâyet idare heyeti azası, Rifat Ergür inhisarlar baş müdürü, Sami Güner muhasebei hususiye memuru, Enver Gürgen doktor, Kemal Öktem öğretmen.

Müze, tarih şubesi:

Hayriye Kutluğ kız enstitüsü direktörü, Çağatay Uluçay öğretmen, İbrahim Gökçen öğretmen, Bahri Oskay öğretmen, Nazmi Bayçın öğretmen.

Şubeler idare heyetlerine seçilmişlerdir. Yeni seçimi müteakip halkevi idare heyeti aşağıda yazılı zevattan teşekkül etmiştir:

Halkevi reisi : Azmi Önakın
Kâtip : Avni Tuncay
Muhasip : Ahmet Önertürk
Aza : Hayriye Kutluğ.
» : Adil Tığrel
» : Cemil Atalay
» : Hamid Ataman
» : Hüsnü Altay
» : Cemal Sezgin
» : Vehbi Kutengin

Nisan ayı içinde ev kütüphanesine aşağıda isimleri yazılı kitaplar temin edilmiştir:

Kitabın Adı	Yazarın adı
1— Milli ideal	Orhan Conker
2— Bağlarda aş	Mübin H. Onaran
3— Tütün ve zararları	Maarif Vekilligi
4— Türkmen Oymakları	Ali Rıza
5— Takvim ve tarihi	Şefik Türker
6— Bağ Hastalıkları	Nihat İyriboz
7— Fransa Faciası	Mansur Tekin tercüme
8— Asyanın üstünlüğü ve düşüklüğü	Hamdi Varoğlu tercüme
9— İkinci Cihan harbi	Ali İhsan Sabis
10— Propaganda	Sadri Ertem
11— Donkişot 2 cilt	Hamdi Varoğlu tercüme
12— İnönü Zaferleri	Halûk Ökeren

HALKEVLERİ DERGİLERİ

Halkevi	Derginin Adı	Halkevi	Derginin Adı
G. Antep	Başpınar	Zonguldak	Karaelmas
Çorum	Çorumlu	Balıkesir	Kaynak
Kars	Doğuş	Konya	Konya
Kayseri	Erciyeş	Samsun	19 Mayıs
İzmir	Fikirler	Afyon	Taşpınar
Manisa	Gediz	Antalya	Türk Akdeniz
/dana	Görüşler	Isparta	Ün
Eskişehir	Halkevi	Bursa	Uludağ
Denizli	İnanç	Eminönü	Yeri Türk
Trabzon	İnan	Eminönü	H. B. Haberleri
Diyarbakır	Karacadağ		

Manisa Halkevi Neşriyatı

1 — Güneş yakanların selâmi	N. İLHAN BERK
2 — Zehirli gaz us koruma tedbirleri	DR. ŞEVKET KIRBAŞ
3 — Manisa coğrafyası	CENAP BEFİK ORKON
4 — Halk şehitli gazlara karşı kendini ve başkalarını nasıl koruyabilir.	HALİT GİRAY NEFİ VURAL
5 — Manisa Tarihi	İBRAHİM GÖKÇEN ÇAĞATAY ULUÇAY
6 — Saruhan oğulları ve eserlerine dair vesikolar	ÇAĞATAY ULUÇAY
7 — Mimar Sinan'ın eserlerinden Muradiye Camii	KAMİL SU
8 — Manisadaki Sarâyi Amire ve Şehzadeler Türbesi	ÇAĞATAY ULUÇAY
9 — 17 nci asırda Manisada Ziraat, Ticaret ve esnaf teşkilâtı	ÇAĞATAY ULUÇAY

YILLIĞI (180) KURUŞTUR.

Yazılar Halkevi "GEDİZ" Dergisi yazı işleri Direktörlüğüne gönderilmelidir. Basılmıyan yazılar geri verilmez.

"GEDİZ" in sayfeleri her münevvere açıktır.

FIAT I (15)
KURUŞ

Bas an :
GEDİZ Basımevi - Manisa

Kurum Adı: TÜRK TARİH KURUMU
Sicil No: 255.7.2/24/804221
DERGİLER GEDİZ : MANİSA HALKEVİ DERGİSİ 59-63 (1942-1943)
Markası: .MARKASIZ Bulunduğu Yer: SÜRELİ YAYIN 59-63 (1942-1943) Konusu: TÜRKÇE

